

Miljenko Foretić, *Dubrovačka Republika i Austrija*, prir. Josip Vrandečić. Zagreb: Matica hrvatska, 2017, 219 str.

U izdanju Matice hrvatske objavljena je 2017. godine knjiga Miljenka Foretića *Dubrovačka Republika i Austrija* koju je prema Foretićevoj rukopisnoj ostavštini za tisak priredio Josip Vrandečić. Knjiga ima 219 stranica, opremljena je sa 16 ilustracija, bibliografijom i kazalom imena. Nakon uvodnog slova priređivača, slijedi Foretićev predgovor u kojem je ovaj vrsni povjesničar te autor i urednik brojnih vrijednih bibliografskih, historiografskih, kulturno-povijesnih, književno-povijesnih, teatroloških i leksikografskih radova naznačio osnovni cilj ove znanstvene monografije: prikazati položaj Dubrovnika u prestrukturiranju odnosa na Balkanu i međusobno prožimanje interesa Dubrovačke Republike i Austrije tijekom protuturskih ratova. Služeći se opsežnom literaturom i raznovrsnim arhivskim gradivom, Foretić je rekonstruirao dubrovačke političke, diplomatske, gospodarske, vojne i kulturne veze s Monarhijom. To je djelo prva znanstvena studija koja cjelovito rekonstruira odnose između Dubrovačke Republike i Habsburgovaca. Nakon turskog poraza pod Bečom ti odnosi postali su glavnom okosnicom dubrovačke diplomacije u procesu velikog preobražaja dubrovačke vanjske politike i davanja prioriteta Rijeci i Hrvatskom primorju.

Knjiga *Dubrovačka Republika i Austrija* podijeljena je na dva glavna dijela. Prvi je dio *Povijesni pregled* koji nakon uvoda kronološki podastire slijed povijesnih događaja od bitke pod Bečom sve do pada Republike. Brojna potpoglavlja ovog dijela knjige bave se, između ostalog, i odnosima prema Veneciji, Turcima, Francuzima i Napuljskom Kraljevstvu, senjskim gusarima ili rusko-crnogorskim odnosima. U prvom poglavlju “Od bitke pod Bečom do Karlovačkog mira (1683-1699)” (str. 21-30) samo je jedan podnaslov, Bečki ugovor, dok poglavlje “Dubrovnik nakon Karlovačkog mira (1699-1714)” broji čak 14 cjelina (str. 30-75). Slijede dva vrlo kratka poglavlja: “Odnos Dubrovnika prema drugom Morejskom ratu (1714-1718) i uloga Austrije” (str. 76-80) i “Od Požarevačkog do Beogradskog mira (1718-1739)” (str. 81-86). U poglavlju “Od Beogradskog mira do Rusko-turskog rata 1768.” (str. 86-101) razmatra se sukob s Venecijom sredinom 18. stoljeća, uloga Austrije u Travničkom sporazumu i sporu oko francuskog konzula u Dubrovniku, te stav Republike u vezi s ugarskim nastojanjem da im se vrate moći Sv. Stjepana. Poglavlje pod naslovom “Razdoblje čvršće ukotvljenosti u bečkim interesima (od 1775. do pada Republike)” (str. 102-146) sastoji se od devet cjelina i završava Napoleonovim pohodom na Jadran. Popisom korištenih arhivskih izvora zaokružen je prvi dio Foretićeve

monografije koja je zgotovljena uoči Domovinskog rata, a upravo zahvaljujući arhivskim vrelima do danas je sačuvala svoju aktualnost.

Drugi dio knjige nosi naslov *Diplomacija* i obuhvaća dvije veće cjeline. Prva je “Srednjovjekovne veze Dubrovnika i ostalih hrvatskih krajeva” (str. 153-169) koja u sedam jedinica predočava odnos Dubrovnika i Ludovika I, raščlanjuje dubrovačku povezanost s hrvatskim banovima i Frankopanima, svjedoči o kontaktu Dubrovnika s banom Petrom Zrinskim i vezama s Hrvatskom i Hrvatskim primorjem, te o odnosu sa Senjanima s kojima su, nakon odlaska uskoka, Dubrovčani obnovili živu trgovačku razmjenu i pomorske veze.

U poglavlju “Dubrovački konzulati” (str. 170-196) osobita pozornost posvećena je riječkom i tršćanskom konzulatu, ruskom konzulatu u Dubrovniku te pokušaju osnivanja dubrovačkog konzulata u Zagrebu. Poglavlje završava 15 stranica dugim popisom dubrovačkih konzulata i vicekonzulata nakon čega slijedi zaključak, literatura, kazalo imena i bilješka o autoru.

Sustavno i pregledno predočen sadržaj ove znanstvene studije prati kronološki slijed događaja koji dopušta fragmentarno čitanje i izdvajanje pojedinih poglavlja kao konceptijski zaokruženih i samostalnih cjelina. U svakome od njih naziru se fine, gotovo neprimjetne niti od kojih je satkana mreža bezbrojnih pokušaja i svakovrskih upornih diplomatskih i konzularnih aktivnosti Dubrovčana u nastojanju da svojoj maloj državi otvore nove političke i gospodarske mogućnosti.

Velike promjene u tom smislu dogodile su se krajem 17. stoljeća, a uvjetovane su porazom Osmanlija pod Bečom, čime je označen početak kontinuiranog opadanja snage Osmanskoga Carstva. Zato i dubrovačka vanjska politika na Jadranu doživljava veliki preobražaj. Državno-pravni položaj Dubrovnika ojačan je već 1684. Bečkim ugovorom i formalnim pokroviteljstvom Austrije. Njime je trebao biti očuvan pravni kontinuitet suvereniteta hrvatsko-ugarske krune nad Dubrovnikom, dok su prijepori s Turcima razriješeni Karlovačkim mirom kojim su se imala regulirati najbitnija politička i gospodarska pitanja - plaćanje tributa, definiranje statusa dubrovačke skele i plaćanje trgovačke carine. Više puta naglašavana Foretićeva tvrdnja da politička sloboda bez trgovačke za Dubrovnik nije imala značenje potvrdu je dobila i u prvim desetljećima 18. stoljeća, kad su Dubrovčani silnu energiju i napore ulagali u onemogućavanje mletačkih nakana da Republiku okruže i zatvore njezinu trgovačku skelu, sprječavajući joj tako dotok novca. Veliki dio tih dubrovačkih nastojanja bio je usmjeren prema samom caru u Beču kojega su uvjerali da je sloboda

Republike zemljama Monarhije iznimno važna. Predstavke upućivane u Beč s tom nakanom majstorsko su djelo dubrovačke diplomacije. Zaslugom Miljenka Foretića i njegovom detaljnom obradom dostupnih izvora postaje razvidna njezina gotovo virtuozna spretnost političkog uvjeravanja, te dubina i svestranost dubrovačkog razumijevanja onovremenih svjetskih prilika.

Na uporne nagovore Dubrovnik diplomatski krugovi Austrije u turskoj prijestolnici zauzeli su se da se ubrza provođenje odredaba Karlovačkog mira i konačno riješi pitanje razgraničenja na dubrovačkim granicama kojim bi se izbjeglo direktno susjedstvo s Mlečanima. S druge strane, i Austrija je bila zainteresirana za slobodu dubrovačke luke i pograničnih prijelaza, pa je u tom smislu i sama pripremala trgovački ugovor s Turcima. Dubrovčani su držali da je upravo austrijski poslanik prava osoba koja će velikom veziru u ime cara izložiti beskrajne nevolje Republike i pripomenuti mu da je Republika pod zaštitom Austrije pa, zbog gubitaka koje je pretrpjela u Velikom ratu, ne može nastaviti plaćati tribut. Time je dubrovačka diplomacija nastojala urediti odnose s Portom u skladu s novim političkim okolnostima, često igrajući dvostruku igru i obavještavajući Austriju o poduzetim koracima na Porti, dok Portu nije obavještavala o Austriji.

Iako Foretićeva knjiga ima naslov *Dubrovačka Republika i Austrija*, autor je značajan prostor posvetio dubrovačkom odnosu prema Turcima, referirajući se osobito na ranije uspostavljene tributarne odnose. Proučavajući postupno slabljenje starih dubrovačkih veza s Osmanskim Carstvom u okolnostima habsburškog prodora prema Jugoistoku, Foretić ističe veliku političku i gospodarsku korist koju su Dubrovčani iz tih ranije uspostavljenih odnosa crpili, uz istovremeno zadržavanje svoje državne suverenosti i nezavisnosti. Foretićevo osporavanje tzv. turske teze beogradske historiografske škole o trajnoj osmanskoj prevlasti u dubrovačkoj politici, diplomaciji i gospodarstvu glavna je odrednica koju su prigodom izlaska ove knjige prenijeli brojni mediji. Na taj je način aktualizirano više puta elaborirano pitanje o stupnju podređenosti Republike Osmanskom Carstvu i vrsti vazalnog odnosa koji je Dubrovnik s Portom ustanovio. Prema Foretiću, o dubrovačkoj suverenosti i neovisnosti svjedoči prije svega činjenica da je ovaj grad slobodno trgovao sa svim narodima, pa čak i kad je Turska s nekim od njih bila u ratu. To nije podatak koji autor ove studije osobito ističe, on ga usputno iznosi želeći predočiti trgovačku i posredničku ulogu Dubrovnik kao izvozno-uvoznog odredišta sirovina i robe sa Zapada i Istoka, tim prije što je svjestan da je za Dubrovnik trgovačka aktivnost značila slobodu. Zato je ovaj grad svoju slobodu kupio i ostvarivao je plaćanjem tributa,

ne priznavajući vrhovnu vlast Osmanlija i birajući vlast prema svojim zakonima, bez obveze da tako izabranu vlast potvrđuje sultan. Klasični vazalni odnos podrazumijevao bi, također, da su sultanovi podanici neprijatelji s njegovim neprijateljima, što s Dubrovnikom nije bio slučaj.

Govoreći o znanstvenom doprinosu ove studije, ne smije se zaobići rasvjetljavanje uloge koju su za Dubrovnik u 18. stoljeću predstavljale habsburške jadranske luke Trst i Rijeka, kao ni uspon dubrovačkog jadranskog brodarstva i bankarskih veza u Beču. Također, ovom se studijom na izniman način proširuju dosadašnje spoznaje o integracijskim kretanjima u hrvatskom društvu prije napoleonskih ratova i preporodnih kretanja.

Jasenska Maslek